

Járulékos feladatok

*Vagyoni követelés • Nyilvántartás •
Elzárás • Idegenrendészeti őrizet*

A járulékos büntetés-végrehajtási feladatokról – összesítve – még nem jelent meg ez idáig tanulmány vagy cikk, holott szervesen hozzátartoznak a fő büntetés-végrehajtási tevékenységhez, a szervezetnek nem kevés munkát adva. Közülük kettőt kifejezetten tartalmaz maga a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdése is, amely szerint „A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárási kényszerintézkedéseket, a szabálysértés miatt kiszabott pénzbírság átváltoztatása folytán megállapított elzárást, továbbá – a törvény által megállapított körben – az idegenrendészeti őrizetet végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.”

Járulékos büntetés-végrehajtási feladat tehát egyrészt a nem büntetőjogi és büntetőeljárás-jogi szankciók, hanem közigazgatási jogi, de szabadságkorlátozással járó, azaz a legsúlyosabb közigazgatási jogi következmények végrehajtása; másrészt a büntetőbíró-sági határozat által meghatározott, a büntetőjogi szankciókhoz kapcsolódó egyéb jogkövetkezmények végrehajtásával kapcsolatos tennivalók. Lényeges a büntetés törvényes tartamban történő végrehajtása érdekében, hogy a bv. intézet a mellékbüntetési értesítéseket pontosan töltsse ki, a beszámítható és be nem számítható idők szerepeljenek ezeken, s nem utolsósorban megküldjék azokat az illetékes rendőrkapitányságoknak.

A pártfogó felügyelet és az utógondozás előkészítése is alapvetően befolyásolhatja a büntetőjogi intézkedés és büntetés-végrehajtási jogi intézmény végrehajtásának hatékonyságát. Ahhoz a hatásrendszerhez, amely alá az elítélt a büntetés végrehajtása alkalmával kerül, nagyon szorosan hozzátartozik a szabadulást követő időszak is. A bv. intézet köteles megállapítani, hogy az elítélt szabadulása után hol kíván letelepedni és rendszeres munkát vállalni; elősegíteni, hogy az elítélt rendezze a szabadulása utáni letelepedésével és munkába állásával kapcsolatos ügyeit.

A jogerős ítélet a büntetés, intézkedés mellett egyéb rendelkezéseket is tartalmaz, amelyet büntető jogszabályok írnak elő. Ezek közvetlenül és érzékenyen érintik az elítéltet, visszatartó hatásuk van, tehát a szankcióval együttjárnak. Ezért fontos büntetőjogi érdekek fűződnek a vég-

rehajtásukhoz. A Btk. fontos kérdésnek tekinti a rehabilitációt és a visszaesést. Az ezekre vonatkozó rendelkezések helyes alkalmazása alapvetően függ a jól szervezett és megfelelő nyilvántartástól. Ennélfogva a Btké. külön fejezetben foglalkozik a bűnügyi nyilvántartás kérdéseivel.

Lényegében tehát a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedések körén kívül eső, azonban a büntetőjog szabályai értelmében ezekhez kapcsolódó, valamint a külön jogszabályban a bv. intézetre bízott feladatokat tekintjük a büntetés-végrehajtás járulékos feladatainak. Ezek a következők: *a vagyoni jellegű igazságügyi követelés, joghátrányok érvényesítése* (például bűnügyi költség, pénzbírság stb.), *a bűnügyi nyilvántartás és a büntetés-végrehajtási nyilvántartás, az elzárás végrehajtása, az idegenrendészeti őrizet végrehajtása, a szabadult elítéltek rendőrségi bűnmegelőzési ellenőrzése.*

Vagyoni jellegű igazságügyi követelés, hátrány

Vagyoni jellegű hátránynak – azaz igazságügyi követelésnek – kell tekinteni az elkobzás alá eső érték, illetőleg vagyoni előny megfizetését, az állam javára bűnügyi költség megfizetésére kötelezést, a védő, szakértő, tanú költségeit, a rendbírságot, valamint a polgári eljárás során kiszabott pénzbírságot, az elővezetés és a rendőri kísérés végrehajtásával felmerült költséget [A 12/1990. (III. 23.) BM–IM–PM együttes rendelet].

Elkobzás alá eső érték, vagyoni előny, az állam javára bűnügyi költség megfizetésére kötelezés esetén, valamint az elővezetés és a rendőri kísérés végrehajtásával felmerült költségről a bíróság egységes értesítést állít ki, és ezt megküldi a Bírósági Gazdasági Hivatalnak (a továbbiakban BGH). Az egységes értesítésen a tanács elnöke feljegyzi a letétbe helyezett biztosíték összegét, és azt, hogy a BGH milyen számlaszámon kezeli. Ha a biztosíték a terheltnek visszajár [Be. 393/B § (4) bekezdés], a bíróság az erről rendelkező határozatának a tanácselnök eredeti aláírásával ellátott kiadmányát megküldi a BGH-nak, amely a határozatkiadmány beérkezése után a visszatérítést teljesíti.

A BGH az egységes értesítés, illetve határozat alapján az államot illető követelést előírja [107/1979. (IK. 8.) IM-utasítás 109., 111., 111/A és 113. §-ai]. „A tanács elnöke ... a vagyoni előny, az elkobzás alá eső érték megfizetésére halasztást, illetőleg részletfizetést engedélyezhet [Be. 398. § (3) bekezdés]. Ennek szempontjait a 107/1979. (IK. 8.) IM-utasítás 122–124. §-ai tartalmazzák. Az elítélteket is érzékenyen érintő kérdésről van szó, mert a pontos nyilvántartáshoz, kezeléshez egyedi esetekben az állam érdekein kívül személyes érdekei is fűződhetnek.

A bűnügyi és a büntetés-végrehajtási nyilvántartásról

Fontos társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy az illetékes szervek tudomást szerezzenek a büntető határozatokról, de ugyanakkor azt is biztosítani kell, hogy az elítélés ne jelentsen az elítélt számára egész életre szóló megbélyegzést. Mindezt a bűnügyi nyilván-

tartó tevékenysége biztosítja. A bűnügyi nyilvántartást a Belügyminisztériumnak a belügyminiszter rendeletében feljogosított szerve vezeti [Btké. 29. § (1) bekezdés, 1994:XXXIV. tv. 84. § a), e), g) és m) pont]. A büntetőjog és a büntetés-végrehajtási jog humánus intézménye a büntetett előlethez fűződő hátrányos *jogkövetkezmények alóli mentesítés, a rehabilitáció*. Bár a jogszabályok nem írják elő a mentesítés nyilvántartását, attól azonban nem lehet eltekinteni, miután az esetek többségében a mentesítés beálltától kell számítani a jogszabályban megjelölt nyilvántartási időt. A mentesítés ténye nem jelenti a mentesítés tárgyát képező elítélések nyilvántartásának megszűnését. A mentesített elítélés bizonyos időn keresztül történő nyilvántartására éppen azért van szükség, mert a Btk. 100. §-ának (3) bekezdése szerinti esetben a mentesítésnek nincs büntetőjogi következménye. A bűnüldöző szervek számára az elkövető mindaddig büntetett előéletű, amíg az előző elítélése vagy elítéléseinek nyilvántartása meg nem szűnt.

A mentesítéshez szükséges várakozási idő *kegyelem alkalmazása esetén* az ítéletben kiszabott büntetéshez igazodik. Többszöri elítélés esetén abból a szempontból, hogy a hozzájuk fűződő hátrányok alól az elítélt a törvény erejénél fogva mentesült vagy bírósági mentesítésének lehet helye, az egyes ítéleteket külön-külön kell vizsgálni akkor is, ha az azokban szereplő büntetéseket utóbb összbüntetésbe foglalták. Az összbüntetéshez ugyanis külön hátrányos következmények nem fűződnek.

Azt, hogy a bűnügyi nyilvántartás kire terjed ki, ki lehet a nyilvántartás alanya, a Btké. 29. §-ának (2) bekezdése tartalmazza. E szerint a nyilvántartás tárgya minden marasztalást megállapító büntetőjogi határozat, továbbá kiterjed a nyilvántartás a vám- és devizasabálysértés miatt megbüntetett személyekre, a körözött személyekre, az előzetesen le tartóztatottakra, az eljárási kegyelemben részesítettekre.

A nyilvántartás időtartamát – ami alapvetően fontos kérdés – a Btké. 30. §-a határozza meg. 15 éves, 5 éves, 3 éves és úgynevezett eseti nyilvántartási időtartamot ír elő. A határidő a mentesítés beálltától számít. A fiatalkorúakat legfeljebb harmincadik életévük betöltéséig lehet nyilvántartani (lásd: mentesítési táblázat). Ezt követően csak akkor nem szüntethető meg, ha eddig az időpontig nem mentesült. „A nyilvántartás anyaga *szolgálati titok*, abból értesítést csak az alábbi hatóságoknak lehet adni: a) a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak az összes adatról; b) a kormány tagjainak, az országos hatáskörű szervek vezetőinek, a megkeresésben megjelölt célra szükséges adatokról; c) az elbírálásra illetékes szabálysértési hatóságnak a tulajdon elleni szabálysértés és az orgazdaság szabálysértése elbírálásához a Btk. XVIII. fejezetében foglalt vagyon elleni bűncselekmények miatti elítélésről; d) a fegyver nélküli katonai, illetőleg a polgári szolgálat teljesítését engedélyező hatóságoknak a kérelem elbírálásához szükséges adatokról.” (Btké. 31. §)

A büntető- és szabálysértési eljárásban részt vevő hatóságok a bűnügyi nyilvántartás céljára a Btké. 29. §-ának (2) bekezdésében felsorolt esetekben, külön jogszabályban meghatározott okmányokon kötelesek adatokat szolgáltatni a Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatala Bűnügyi és Büntetéseket Nyilvántartó Osztály számára [5/1979. (X. 14.) BM-rendelet, 119/1980. (IK. 9.) IM-utasítás]. Ez feladata a bv. intézeteknek is.

A büntetés-végrehajtási szervezet emellett rendelkezik egy külön nyilvántartással is. A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 28. §-ának (1) bekez-

MŰHELY

Mentesítési táblázat

Büntetési nemek	Mentesítési határidők		Selejtezési határidők	
	felnőttkorú	fiatalkorú*	szándékos	gondatlan
Közérdekű munka	jogerő napján	jogerő napján	M+5 év	M+3 év
Pénzbüntetés	jogerő napján	jogerő napján	M+5 év	M+3 év
Főbünt. hely. mellékbünt.				
Kü. eltiltás				
Fogl. eltiltás				
Járműv. eltiltás	jogerő napján	jogerő napján	M+5 év	
Kitiltás, kiutasítás				
Vagyonelkobzás				
Felfügg. szab. veszt.	próbaidő letelt	jogerő napján	M+15 év	M+5 év
Gond. véts. miatti szabv.	letöltés napján	letöltés napján	M+5 év	
Szabv. szánd. bcs. 1 évig	letöltés+3 év	letöltés napján	M+15 év	
Szabv. szánd. 1–5 év között	letöltés+5 év	letöltés+3 év	M+15 év	
Szabv. szánd. 5 év felett	letöltés+10 év		M+15 év	
Életfogytig tartó szabv.	—	—	—	
Összbüntetés esetén	leghosszabb alapít.	leghosszabb alapít.	M+megfelelő selejtezés	
Bírói mentesítés	jogerő napján	jogerő napján	M+15 év	
Próbára bocsátás			Vh. befejezése +3 év	
Javítóintézeti nevelés			Vh. befejezése +3 év	
Eljárási közkegyelem			közkegyelem dátuma +3 év	
Megrovás			határozat kelte +3 év	
Kényszergyógykezelés			Vh. befejezése +3 év	
Elkobzás			határozat kelte +3 év	
Előzetes letartóztatás			visszavonás és eljárás befejezése	
Szabálysértés			határozat kelte +5 év	
Körözés, elfogatóparancs			visszavonásig	

*A fiatalkorúakat maximum a 30. életévük betöltéséig lehet nyilvántartani, feltéve, ha addig nem mentesültek.

dése alapján a fogvatartotttól a fogva tartó bv. szerv helyi, az országos parancsnokság központi nyilvántartást vezet. Az adatkezelő szerv a nyilvántartott adatokról és iratokról teljes körű tájékoztatást ad az igazságügy-miniszter, a bíróság, az ügyészség, a rendőrség és az egyéb nyomozó hatóságok, a nemzetbiztonsági szolgálatok, az adatvédelmi biztos részére. Más állami szervek, nemzetközi és egyéb szervezetek, továbbá az állampolgárok részére – jogszabályban meghatározott esetben hivatalból, egyébként kérelemre – a feladataik ellátásához, illetve a jogaik érvényesítéséhez szükséges adatokról az adatkezelő tájékoztatást ad.

A fogvatartott adatait a bv. szervezet, illetve az azokról tájékoztatást kérő szervek, szervezetek és állampolgárok kizárólag a jogszabályban meghatározott feladataik törvényes ellátásához, illetve a kérelemben említett jog érvényesítéséhez használhatják fel.

A fogvatartott a róla nyilvántartott adatokat megismerheti, kérheti a téves adatok kijavítását és a jogellenesen nyilvántartott adatok törlését. A fogvatartott ilyen kérelmét teljesíteni kell. Nem hozható viszont a tudomására „a fogva tartás biztonságát érintő azon adat, amely olyan intézkedéssel kapcsolatban keletkezett, amelyet a fogvatartott törvényi rendelkezés következtében eltérni köteles” [1995. évi CVII. törvény 30. § (3) bekezdés]. Ezeket is megismerheti szabadulásakor a szolgálati vagy államtitkok kivételével. „Az adatkezelő szerv gondoskodik a nyilvántartott adatok védelméről, az arra jogosultak megfelelő tájékoztatásáról, az adatokhoz való illetéktelen hozzáférés, közlés, megváltoztatás vagy törlés megakadályozásáról.” (31. §)

Az elzárás és az idegenrendészeti őrizet

A szabálysértési pénzbírság meg nem fizetése miatt történt átváltoztatás következményeként alkalmazott elzárás a bíróság jogerős határozata alapján bv. intézetben vagy rendőrségi fogdában hajtható végre. A határozat jogerőre emelkedésekor szabadságvesztést töltő vagy előzetes letartóztatásban lévő elkövetőn az elzárást a szabadságvesztés kitöltését, illetőleg az előzetes letartóztatás megszüntetését követően kell végrehajtani. Nem hajtható végre, ha az elkövető az elzárást kimondó határozat jogerőre emelkedése után egy évet meghaladó időt tölt szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban (Bv. tvr. 123. §), továbbá akkor sem, ha az elzárást kiszabó határozat jogerőre emelkedésétől két év eltelt.

Az elzárás és a szabadságvesztés-büntetés is gyakorlatilag az elkövető személyi szabadságának megvonását jelenti. Erre, valamint a végrehajtó szerv azonosságára is figyelemmel a Bv. tvr. meghatározta a végrehajtásuk azonossági pontjait. Teljesen azonos elvek szerint – a Bv. tvr. 5. §-ának megfelelően – történt az elzárás tartamának számítása. Az elzárás végrehajtása is a Bv. tvr.-nek a szabadságvesztés végrehajtásáról szóló IV. fejezetének I. címében megjelölt elvek figyelembevételével valósul meg. Így többek között helye lehet a 14/1988. (X. 14.) IM-rendelettel módosított 9/1980. (XII. 18.) IM-rendelet 10. §-ában megjelölt kényszerítő eszközök alkalmazásának (IV. fejezet, 1. pont), továbbá az elzárás félbeszakításának. Azonosak a végrehajtás rendjének elemei is, de bizonyos eltérést mutat a felügyelet és az őrzés, az elhelyezés, a ruházat, a munkáltatás és a jogi helyzet. Azonosak a kártérítésre vonatkozó rendelkezések. Megengedett és szükséges a szabálysértő megmotozása és személyes használati tárgyainak megvizsgálása. A Bv. tvr. 43. paragrafusára irányadó a szabálysértővel szemben lefolytatott fegyelmi eljárásra is. Az elkövetővel szemben alkalmazható fenyítések: feddés, a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése, tíz napig terjedő magánelzárás. (Utóbbi esetben engedélyezhető, hogy az elkövető dolgozzék.)

Az elzárás végrehajtása során el kell különíteni az elzárást töltő elkövetőket az elítéltektől és az előzetesen letartóztatottaktól, azonban az elítéltekkel együtt dolgozhatnak. El

kell különíteni a férfiakat a nőktől [Bv. tvr. 122. § (4) bekezdés]. Az elkövető saját ruháját viselheti, foglalkoztatása esetén részére munkaruhát kell kiadni, melynek tisztításáról és javításáról az intézet tartozik gondoskodni. A munkáltatás sajátossága, hogy az elkövető munkába állításáról – az ő nyilatkozata és orvosi vélemény alapján – az intézet parancsnoka dönt. A következő jutalmakban részesíthetők: dicséret, a személyes szükségletekre fordítható összeg növelése, pénzjutalom [Bv. tvr. 125. § (1) bekezdés].

Az elkövető jogai: viselheti a saját ruháját, hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a bv. intézet által jóváhagyott személyekkel levelezhet, egy alkalommal látogatót fogadhat, a külön jogszabályban meghatározott összeget a személyes szükségleteire használhatja fel, csomagot kaphat, a bv. intézetben a rendelkezésére álló közművelődési lehetőségeket igénybe veheti, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére jogosult [Bv. tvr. 124. § (2) bekezdés].

Köteles viszont az elkövető az elzárást a bv. szervek által meghatározott helyen tölteni, az elzárás végrehajtásának rendjét megtartani, a kapott utasításokat teljesíteni, a bv. intézet tisztántartását és ellátását szolgáló munkában díjazás nélkül, alkalomszerűen részt venni, a tartására fordított összeget megfizetni, az elzárás végrehajtása alatt okozott kárt megtéríteni [Bv. tvr. 34. §, 124. § (1) bekezdés]. Természetesen nem a tartásra fordított teljes összeg megfizetése kötelező, hanem az ahhoz való hozzájárulás megállapított mértékének megfizetése.

Az intézet tisztántartásában, ellátásában való részvétel időtartamát a jogszabály korlátok közé szorítja. Havonta legfeljebb 24 órai munkára kötelezhető az, aki részt vesz a termelőmunkában, aki pedig nem, az hetente 42 órára.

Az elkövetővel szemben alkalmazható fenytések: feddés, a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése, 10 napig terjedő magánelzárás; engedélyezhető, hogy az elkövető dolgozzék [Bv. tvr. 125. § (2) bekezdés].

Az elzárást töltő szabálysértőt szabadon kell bocsátani az elzárás végrehajtásának utolsó napján; ha az erre jogosult szerv az átváltoztatott pénzbírság végrehajtását méltá-

nyosságból mellőző, a határozatnak az intézethez érkezése után, illetőleg a határozatban megjelölt időpontban; ha az elzárás végrehajtását félbeszakítják; ha az elzárásra átváltott pénzbírságot, illetőleg a pénzbírságnak az elzárásból hátralévő részét megfizették.

A rendőrség a közbiztonság és a belső rend védelme körében – bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében – többek között „*végzi a külföldiek beutazásával, magyarországi tartózkodásával és bevándorlásával, továbbá a menekültügyi eljárással kapcsolatos idegenrendészeti feladatokat...*”, valamint ellát büntetés-végrehajtási feladatokat [1994:XXXIV. tv. 1. § (2) bekezdésének c) és i) pontjai]. A jogerős bírósági ítélettel megállapított kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása érdekében az idegenrendészeti hatóság határozatban dönt az ország elhagyásának határidejéről, a határátlépés helyéről, valamint meghatározza a beutazási tilalom megszüntetésének napját.

„*Az idegenrendészeti őrizet elrendelésére, illetve meghosszabbításának indítványozására a kiutasítást elrendelő szerv jogosult.*” [9/1994. (IV. 30.) BM-rendelet 48. § (1) bekezdés.] Ha a kiutasítás mellékbüntetés esetében az idegenrendészeti őrizet elrendelésének szükségessége és feltételei fennállnak, erről az ítéletet hozó bíróságot az idegenrendészeti hatóság tájékoztatja. „*Az elrendelő idegenrendészeti hatóság az idegenrendészeti őrizetbe vételről vagy a kijelölt helyen való tartózkodásra kötelezésről, illetőleg az őrizet időtartamának meghosszabbításáról a határozat egy példányának megküldésével az Országos Rendőr-főkapitányság útján késedelem nélkül értesíti a Külügyminisztériumot.*” [64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet 51. §] A kiutasítást elrendelő szerv az idegenrendészeti őrizet meghosszabbítását – az őrizet helye szerinti helyi bíróságnál – legfeljebb hat hónapi időtartamra indítványozhatja [9/1994. (IV. 30.) BM-rendelet 49. § (1) bekezdés]. Ezen túlmenően pedig a hatodik hónap lejártát 15 nappal megelőzően köteles írásban indítványozni az őrizet helye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróságnál az őrizet további elrendelését [vö.: 9/1994. (IV. 30.) BM-rendelet 49. §-ának (3) bekezdése].

„*Az idegenrendészeti őrizetet az elrendelő rendelkezése szerint – rendőrségi fogdában, kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani.*” [1993. évi XXXIV. törvénnyel módosított 1993. évi LXXXVI. törvény 37. §-ának (1) bekezdése.] A végrehajtás helyét, az őrizet kezdő és befejező időpontját az elrendelő határozatnak tartalmaznia kell. Az őrizet időtartamát napokban kell számítani, s arra kell törekedni, hogy a lehető legrövidebb ideig tartson, vagyis a kiutasítás végrehajtása feltételeinek megteremtésére soron kívül kell intézkedni. Az idegenrendészeti őrizet bv. intézetben hajtható végre, ha az őrizet időtartama a 30 napot meghaladja és az őrizetes idegenrendészeti őrizetben 30 napot már rendőrségi fogdában töltött [1/1995. (I. 6.) IM-rendelet 2. §-a]; az idegenrendészeti hatóság az őrizetet a jogerős bírósági ítélettel megállapított kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása érdekében, a bíróság kezdeményezésére rendelte el; ez a közbiztonság fokozott védelme érdekében szükséges. A végrehajtási hely kijelölése ellen külön jogorvoslatnak nincs helye.

A bv. intézetbe befogadáshoz szükséges az idegenrendészeti hatóság határozata és az őrizet meghosszabbításáról rendelkező bírósági végzés. Bv. intézetbe befogadásnak nincs helye, ha az őrizetes terhes, állandó orvosi felügyeletre szorul, AIDS-es, tbc-s, illetve leprás, ezek tekintetében fertőzőképes vagy baktériumhordozó, ha lues-fertőzőképes, illetve

kórokozó-hordozó, továbbá ha tífusz és paratífusz baktériumhordozó állapotban van [1/1995. (I. 6.) IM-rendelet 3. §-ának (2) bekezdése].

Az őrizetést előállító hatóság a befogadáshoz szükséges iratokon kívül átadja az átkísérési utasítást, az őrizetes letétbe helyezett tárgyaira és pénzletétre (valuta, deviza) vonatkozó jegyzék másolatát, az őrizetes fényképét, továbbá külsérelmi nyom esetén az erről készült orvosi látéletet. Ennek meglététől függetlenül a sérülés körülményeiről tanúk jelenlétében jegyzőkönyvet kell készíteni. A befogadási eljárás során az őrizetést a jogairól és kötelezettségeiről az anyanyelvén vagy az általa ismert más nyelven tájékoztatni kell, melynek megtörténtét aláírásával vagy kézjeggyével igazolja.

„Az idegenrendészeti őrizetben tartott külföldit a bűncselekmény miatt fogva tartotaktól elkülönítve kell őrizni.” [1993. évi XXXIV. tv.-nyel 1993. évi LXXXVI. törvény 37. §-ának (2) bekezdése.] Az őrizetes az intézet kijelölt területén – a házirend előírásainak megfelelően – szabadon mozoghat. Az intézet engedély nélküli elhagyásának megakadályozására fegyver vele szemben nem használható. Ha az intézet rendjét sértő vagy veszélyeztető, ön- és közveszélyes magatartást tanúsít, a veszélyhelyzet megszűnéséig, a táplálkozást megtagadó őrizetést pedig a szükséges ideig a többi őrizetéstől el kell különíteni. A fogvatartott jogait csak annyiban lehet korlátozni, amennyiben az a szökés vagy elrejtőzés megelőzését, az őrzés biztonságát, a fogda rendjének megtartását szolgálja [vö.: 1994:XXXIV. törvény 18. §-ának (3) bekezdése]. Az idegenrendészeti őrizetben lévő jogi helyzetét (jogait és kötelezségeit) a 64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet 50. §-ának (1)–(2) bekezdése szabályozza.

Az idegenrendészeti őrizetben lévő külföldi jogosult elhelyezésre, ételmezésre, saját ruházat viselésére, szükség esetén az évszaknak megfelelő ruházatra, valamint sürgősségi és alap egészségügyi ellátásra (térítésmentesen); jogi képviselőjével, illetve a konzuli képviselete tagjával történő ellenőrzés nélküli kapcsolattartásra; jogosult továbbá csomagot kapni, levelezést folytatni és látogatót fogadni (havonta két alkalommal – esetenként két felnőttkorú és két kiskorú hozzátartozóját vagy az általa megjelölt és az intézet által jóváhagyott más személyt); az ételmezésének saját költségén történő kiegészítésére; válásának gyakorlására; a rendelkezésre álló közművelődési lehetőségek igénybevételére; kérés, panasz, közérdekű bejelentés megtételére.

Az elhelyezésükre szolgáló lakóhelyiségben legalább 6-8 léghőméter légtérrel és 2,5 négyzetméter mozgásteret, az olvasáshoz és íráshoz alkalmas világítást, megfelelő fűtést kell biztosítani, valamint az elítéltekre vonatkozó normák szerint biztosítani kell a folyóvíz használatát. Az ételmezésnél az őrizetes egészségi állapotát és lehetőség szerint válásának étkezési előírásait figyelembe kell venni, egyébként napi háromszori ételmezéséről az elítéltekre vonatkozó normák szerint gondoskodnak. Biztosítani kell az őrizetes részére a védőjével, jogi képviselőjével, a nagykövetsége és a konzuli képviselete tagjával, valamint az egyház és a karitatív szervezetek képviselőjével való – ellenőrzés nélküli – személyes kapcsolattartás lehetőségét. Az őrizetes levelezése, a csomagküldés gyakorisága nem korlátozható, csomagot havonta két alkalommal kaphat, amely legfeljebb öt kilogramm súlyú lehet, és nem romlandó élelmiszer, fehérneműt, az évszaknak megfelelő ruházatot, tisztasági szereket és dohányneműt tartalmazhat. A hatóságokhoz és a nemzet-

közi szervezetekhez küldött levelek kivételével az őrizetes levelezése és a csomag tartalma biztonsági, illetve közegészségügyi okból ellenőrizhető, a csomag átvizsgálása az őrizetes jelenlétében történhet. A levelezés és a csomagküldés költségei őt terhelik. Minden olyan tárgyat, anyagot magánál tarthat, ami nem veszélyes az intézet biztonságára, rendjére, saját vagy mások életére, testi épségére. Letétbe kerülnek az őrizetesnél lévő érték tárgyak és a magyar fizetőeszköz is. A külföldi fizetőeszközt az arra felhatalmazott pénzügyintézetnél, az őrizetes nevében nyitott devizaszámlán kell letétbe helyezni. A felhasználásukról szabadon rendelkezik.

Köteles az idegenrendészeti őrizetben lévő a rendőrségi fogda, illetve a bv. intézet rendjét megtartani, az ezzel összefüggő utasításoknak eleget tenni; olyan magatartást tanúsítani, amely a többi őrizetben lévő személy jogait nem sérti, nyugalma nem zavarja; az általa használt helyiségek tisztántartásában díjazás nélkül közreműködni (egyéb munkára nem kötelezhető); a személyét érintő vizsgálatoknak magát alávetni, a ruházat átvizsgálását és a birtokban nem tartható személyes tárgyak elvételét eltűrni; az általa szándékosan okozott kárt megtéríteni.

Az őrizetes köteles az orvos által, a gyógykezelés érdekében elrendelt vizsgálatoknak, védőoltásoknak magát alávetni, a járványügyi előírásokat betartani, a laboratóriumi vizsgálatokhoz szükséges anyagot szolgáltatni. Orvos által elrendelt vagy engedélyezett gyógyszert tarthat magánál. Tartási költség az őrizettest nem terheli.

A közösségi szálláson tartózkodó külföldi jogait és kötelességeit a 64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet 55. §-a tartalmazza. E szerint jogosult egészségügyi sürgősségi és alapellátásra; a határozatban foglaltak szerint a szálláshelyről történő eltávozásra; a diplomáciai vagy konzuli képviselője tagjával – írásban, telefonon vagy személyesen, ellenőrzés nélkül – történő kapcsolattartásra; a házirendben meghatározott módon látogatók fogadására; a szálláson rendelkezésre álló sportolási és művelődési lehetőségek igénybevételére; a szálláson történő tartózkodással összefüggésben, a szállás vezetőjéhez kérés, panasz előterjesztésére.

Köteles a közösségi szálláson tartózkodó külföldi a szállás rendjét megtartani, az erre vonatkozó utasításokat teljesíteni; a környezetét tisztán tartani; a szükséges orvosi vizsgálatnak és gyógykezelésnek magát alávetni; a szállás berendezési, felszerelési tárgyait megővni, a károkozástól tartózkodni, a szándékosan okozott kárt megtéríteni.

Az elhelyezés, az anyagi és egészségügyi ellátás, a közösségi szállás rendjének megtartására vonatkozó rendelkezések betartásáért felelős a rendőrségi és határőrségi szerv. A súlyosabb rendzavarás megszüntetése érdekében ellenszegülés megtörése vagy támadás elhárítása céljából a rendőrség részére biztosított kényszerítő eszközöket a külön törvényben meghatározott módon alkalmazhatja [vö.: 64/1994. (VI. 30.) kormányrendelet 58. §]. A kijelölt helyen való tartózkodás szabályainak megtartását az idegenrendészeti hatóság bármikor jogosult ellenőrizni [BM-rendelet 53. § (1) bekezdés].

„Az idegenrendészeti őrizetet és a kijelölt helyen való tartózkodást elrendelő határozat kihirdetésekor a külföldit nyilatkoztatni kell arra vonatkozóan, hogy kéri-e a határozat törvényességének felülvizsgálatát.” [9/1994. (IV. 30.) BM-rendelet 55. §-ának (1) bekezdése.] Ha kéri, a határozat kihirdetésétől számított öt napon belül a bíróság által megjelölt időpontban meghallgatás céljából a bíróság elé kell vezetni. Az őrizetbe vett, illetőleg a közösségi szálláson elhelyezett külföldi felügyelet nélkül marad, illetőleg eltartott családtagja elhelyezéséhez

elsősorban a konzuli képviseletet, az illetékes gyámhatóság, a helyi önkormányzat, karitatív szervezet, egészségügyi intézmény közreműködését lehet igénybe venni. Jogértelmezéssel az Alkotmányból és az Ügyészségről szóló törvényből következik, hogy az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának törvényessége ügyészi felügyelet alatt áll. A kiutasítás mellékbüntetés, a végrehajtás helyei, így a rendőrségi fogdában és a bv. intézetben is az ott lévő többi fogvatartott határozatainak végrehajtását az ügyészség felügyeli törvényességi szempontból, ennél fogva óhatatlanul észleli, ha az ott fogva tartott idegenrendészeti őrizetes esetében a végrehajtás során szabálysértés fordulna elő. Azzal szemben pedig alkotmányos kötelessége fellépni.

Bűnmegelőzési rendőrségi ellenőrzés

Azt az elítéltet, aki szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott legalább két-évi szabadságvesztésből, vagy visszaesőként elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott szabadságvesztésből szabadult, bűnmegelőzési célból a rendőrség ellenőrizheti [vö.: 1994:XXXIV. tv. 35. §-ának (1) bekezdése]. A rendőrség e feladata nem sorolható sem a pártfogó felügyelet büntetőjogi intézkedési körébe (hiszen a törvényi szabályozás behatárolja, hogy a rendőrség kit és milyen körben ellenőrizhet a pártfogó felügyelet alatt állók közül, tehát az ellenőrzött személyek köre is eltérhet), sem az utógondozás büntetés-végrehajtási jogi intézményéhez (az utógondozásnak nem tartalmi eleme az ellenőrzés).

A büntetés-végrehajtási jognak azért képezi mégis egy új járulékos tárgyát, mert elítéltről van szó, a szabadulása utáni társadalomba történő beilleszkedésének elősegítéséről; arról, hogy tartózkodják újabb bűncselekmény elkövetésétől. Mindezt a Bv. tvr. 19. paragrafus tartalmazza a szabadságvesztés végrehajtásának céljaként.

„A bűnmegelőzési ellenőrzést határozatban kell elrendelni. A határozat jóváhagyásáról a bíróság 72 órán belül végzéssel határoz. A végzés elleni fellebbezésnek a végrehajtásra nincs halasztó hatálya. A bűnmegelőzési ellenőrzést úgy kell végrehajtani, hogy az az érintett társadalomba való beilleszkedését ne akadályozza, s törekedni kell arra, hogy az ellenőrzés tényéről az ellenőrzött környezete lehetőleg ne értesüljön.” [1994:XXXIV. tv. 35. § (2) bekezdés.]

A kímélő módon történő végrehajtás ellenére is nyilvánvalóan érinti ez az ellenőrzés az általános állampolgári jogi helyzetet, hiszen ezt köteles egyben eltűrni a büntetését már letöltött és így szabadult állampolgár. A bűnmegelőzési ellenőrzést legkésőbb a szabadságvesztésből szabadulást követő egy év elteltével kell, előbb pedig meg lehet szüntetni.

A szabadult elítéltnak abból a célból történő ellenőrzése, hogy ne kövessen el újabb bűncselekményt, egyben a társadalomba beilleszkedést előmozdító tevékenység, ami pedig a büntetés-végrehajtási jog célja is. Tehát a rendőrség e feladatával – a Rendőrségről szóló 1994:XXXIV. tv. 1. §-a (2) bekezdésének i) pontja alapján – büntetés-végrehajtási feladatot is ellát. A rendőrség e tevékenységének törvényességi felügyeletét az ügyészség láthatja el az Alkotmány 51. §-ának (2) bekezdése alapján. Egyelőre végrehajtási rendelet nincs, ennél fogva nem is funkcionál. Ha megtörténik erre nézve a döntés, feltételezhetően újabb feladatot jelent a bv. szervezet számára is a kellő időben történő tájékoztatás a szabadulásról.

Vókó György